

A.C. Baantjer

De Cock

en de dood van een clown

De Fontein

1

‘Ik ben geen oplichter.’

Rechercheur De Cock van het roemruchte politiebureau aan de Amsterdamse Warmoesstraat keek de man voor hem onderzoekend aan.

‘Waarom zegt u dat?’ reageerde hij scherp. ‘Ik heb u toch niet van bedrog beschuldigd?’

De man frommelde nerveus aan de knoopjes van zijn parelgrijs vest. De tastende blik van de oude rechercheur maakte hem onrustig. ‘Ik... eh, ik houd er ernstig rekening mee dat u bij mijn verhaal vele vraagtekens zet.’

De Cock knikte bedaard.

‘Dat is een onderdeel van mijn beroep,’ sprak hij rustig. ‘Maar u zou bij voorbaat kansloos zijn als ik ervan uitging dat u naar de recherche bent gekomen om mij een bedrieglijk verhaal te vertellen.’

De man schonk de rechercheur een dankbare blik.

‘Het is een absurd geval. Dat besef ik. Ik kan het zelf nauwelijks geloven. Dat maakt mij zo onzeker. Het is net alsof er een gat zit in mijn geheugen.’

De Cock kneep zijn wenkbrauwen samen.

‘Hebt u een ongeval gehad? Letsel opgelopen? Bent u buiten bewustzijn geweest?’

De man trok zijn schouders op.

‘Nee... niet recent. Ik liep een paar jaar geleden bij een auto-ongeval een fikse hoofdwond op. Maar dat is puik genezen. Ik ondervind er geen enkele hinder meer van.’ Hij schudde wat wrevelig zijn hoofd. ‘Het is anders... een ongrijpbare lacune in de tijd.’ Hij nam zijn bril af en wreef met duim en wijsvinger in zijn ooghoeken. ‘Ik heb het onzalige gevoel dat er iets met mij is gebeurd waar ik geen invloed op had.’

De Cock boog zich iets naar voren. Zijn ellebogen rustten op zijn bureau. Op zijn breed gezicht lag een expressie van vriendelijke welwillendheid.

‘Laten we alles eens samenvatten,’ sprak hij gemoedelijk. ‘U bent Julius van Vlaanderen, oud vijftig jaar, makelaar in onroerende goederen. Gefortuneerd?’

‘Redelijk.’

De Cock glimlachte.

‘Ik ben geen belastinginspecteur.’

De makelaar aarzelde even.

‘Dat pand aan de Herengracht is mijn eigendom.’ Het klonk wat terughoudend. ‘Ik heb een bescheiden chalet in Zwitserland en her en der nog wat andere zaken. Bovendien bezit ik een kostbare verzameling antieke juwelen. Dat is mijn hobby.’

‘En van die antieke juwelenverzameling is nu een gedeelte ontvreemd.’

‘Juist.’

‘Naar uw schatting voor een bedrag van om en nabij een miljoen gulden.’

‘Ja, zo ongeveer.’

‘Uit uw kluis.’

‘Precies.’

‘Zonder het geringste spoortje van braak.’

‘Zo is het.’

De Cock ging onverstoorbaar verder. ‘En u bent de enige die een sleutel heeft van de kluis en die de cijfercombinatie kent?’

De heer Van Vlaanderen zuchtte omstandig.

‘Er is nog een reservesleutel bij mijn notaris en bij hem berust ook een verzegelde enveloppe met de cijfercombinatie van de kluis. Begrijpt u... voor het geval er iets met mij gebeurt. Hoewel ik het zelf zinloos achtte, heb ik op aandringen van Maurice, mijn zoon, notaris Van Waarden gevraagd of alles nog intact was.’

‘En?’

Van Vlaanderen gebaarde hulpeloos.

‘De sleutel en de enveloppe lagen op hun plaats. Onaangeroerd.’

De Cock plukte aan zijn onderlip.

‘Het is u volkomen onduidelijk hoe de kostbare juwelen uit uw kluis zijn verdwenen.’

Het gezicht van de makelaar versomberde. ‘Ik heb er geen enkele verklaring voor, rechercheur. Maar dan ook geen enkele. Ik had het partijtje juwelen nog maar een paar dagen in huis. Het waren mijn nieuwste aanwinsten. Ik was er dolgelukkig mee. Zaterdag heb ik ze geïnventariseerd en daarna weer in de kluis teruggelegd. Dit in bijzijn van mijn zoon, die mij bij de inventarisatie had geholpen. Ik heb daarna de kluis zorgvuldig gesloten en de sleutel is sindsdien voortdurend onder mijn berusting geweest. Bovendien heeft niemand iets aan de sleutel als hij de cijfercombinatie niet kent.’

De Cock zweeg en nam ongegeneerd de tijd om de makelaar nog eens nauwkeurig op te nemen. Julius van Vlaanderen was, zo vond hij, voor zijn leeftijd een knappe man met een regelmatig, scherp gesneden gezicht, waarin een hoekige kin accentueerde. Het donkerblonde wat terugwijkende haar, was aan de slapen lichtend grijs. Jacquet en vest die hij droeg, deden hem denken aan dokter Den Koninghe, de excentrieke dokter van de doodschouw. Maar Van Vlaanderen was niet excentriek en niet dromerig afwezig. Integendeel, in zijn staalblauwe ogen lag voortdurend een waakzame blik.

‘De juwelen zijn verzekerd?’

De makelaar zwaaide met zijn rechterhand. Een gebaar van irritatie. ‘Natuurlijk zijn de juwelen verzekerd. Maar wat denkt u dat de verzekeringsmaatschappij doet als ik met dit verhaal kom?’

De Cock glimlachte.

‘Vraagtekens zetten.’

Van Vlaanderen knikte heftig.

‘Precies,’ reageerde hij fel. ‘Men zal mijn verhaal niet geloven. Ik vrees ook dat er een clause bestaat dat de maatschappij in dergelijke gevallen niet hoeft uit te keren. Ik moet mijn advocaat daar nog over raadplegen.’ Hij schudde zijn hoofd. Op zijn gezicht lag een droeve trek. ‘Ik verwacht er niet veel van. Mijn enige kans is dat u ze op een of andere wijze achterhaalt. Ik heb u een omschrijving van de juwelen gegeven. De meeste exemplaren zijn uniek en gemakkelijk herkenbaar.’

De Cock nam de lijsten die voor hem lagen op en las ze door. De omschrijving was zeer gedetailleerd en getuigde van liefde,

aandacht en een grote kennis van zaken. Soms was de tekst bijna lyrisch.

‘Hoe lang verzamelt u al juwelen?’

‘Mijn hele leven.’

De Cock tikte met zijn nagels op de lijsten.

‘Hebt u afbeeldingen?’

‘Daar kan ik wel voor zorgen.’

De Cock legde de papieren voor zich neer en schoof ze van zich af.

‘Woont zoon Maurice bij u in huis?’

‘Ja, nog tot aan het einde van dit jaar. Hij heeft trouwplannen.’

‘Andere huisgenoten?’

Van Vlaanderen schudde zijn hoofd.

‘Ik heb een paar bedienden voor de huishouding, maar die zijn tijdens de weekeinden vrij.’

De Cock keek de makelaar schuins aan. ‘Uw... eh, uw vrouw...?’

Van Vlaanderen spreidde zijn handen. ‘Ik ben gescheiden. Ruim acht jaar geleden. Mijn vrouw had een verhouding. Ze woont nu met haar jonge vriend in Parijs.’ Hij schonk De Cock een moede glimlach. ‘Sinds die affaire, die mij veel verdriet heeft bezorgd, vermijd ik vaste verbintenissen.’

‘Een vriendin?’

‘Soms.’

‘Het afgelopen weekeinde?’

De makelaar toonde opnieuw enige aarzeling. Pas na vele seconden knikte hij langzaam. ‘Inderdaad,’ sprak hij terughoudend. ‘Dit weekeinde. Ze is zaterdagavond voor het souper gekomen en ging zondag in de morgen weg.’

‘En maandagochtend ontdekte u de diefstal.’

‘Ja.’

De Cock nam zijn ellebogen van zijn bureau en liet zich in zijn stoel terugvallen. Zijn hersenen draaiden op volle toeren om te trachten die vreemde juwelendiefstal te doorgronden.

Plotseling schoof hij naar voren. ‘Meneer Van Vlaanderen... praat u in uw slaap?’

Toen de makelaar was vertrokken, nam De Cock de lijsten van zijn bureau en gaf die aan zijn assistent en leerling, Dick Vled-

der. ‘Zet ze beneden onmiddellijk op de telex en laat de omschrijvingen ook in het opsporingsblad opnemen. Zeg maar dat de afbeeldingen later komen.’

De jongeman aarzelde, bleef met de lijsten in zijn hand staan. ‘Je wilt deze zaak echt aanpakken?’ vroeg hij ongelovig.

De Cock keek verbaasd omhoog.

‘Natuurlijk... waarom niet?’

Vledder grinnikte. ‘Je kunt toch geen juwelen wegnemen uit een kluis die niet open is geweest?’

De Cock wreef langzaam met zijn pink over de rug van zijn neus. ‘Wie zegt,’ sprak hij geheimzinnig, ‘dat die kluis niet open is geweest?’

Vledder zwaaide wild met zijn armen. ‘Je hebt toch gehoord wat die Julius van Vlaanderen zei: hij alleen heeft de sleutel en hij alleen kent de cijfercombinatie van het slot.’ Hij zweeg even en trok een denkrimpel in zijn voorhoofd. ‘De enige mogelijkheid die ik zie, is dat hij zichzelf heeft bestolen.’

‘Waarom?’

‘Om de verzekeringspenningen.’

De Cock schudde zijn hoofd. ‘Als Van Vlaanderen van plan was om de verzekering op te lichten,’ sprak hij geduldig, ‘dan had hij beter een heuse inbraak kunnen ensceneren... compleet met duidelijke sporen van braak. Als hij dat met enige vaardigheid had gedaan, zodat het aan onze aandacht was ontsnapt, dan had hij een redelijke kans gemaakt. Maar nu? Zo’n absurd verhaal over een spookdiefstal wekt direct argwaan. Verzekeringsexperts geloven in de regel niet in spoken. Ik denk ook niet dat de juwelen zonder meer zullen worden vergoed. Ze zouden Julius van Vlaanderen – als er in de polis geen uitsluitingsclausule staat – op zijn woord moeten geloven.’

‘En dat doe jij?’

‘Wat?’

‘Van Vlaanderen op zijn woord geloven.’

De Cock knikte traag.

‘Ik heb nog geen reden om aan zijn verhaal te twijfelen... ook al komt het ons ongeloofwaardig voor. Het feit dat Julius van Vlaanderen de moed heeft om met dat onmogelijke verhaal

naar de recherche te stappen, pleit voor zijn betrouwbaarheid.' Vledder schudde bedenkelijk zijn hoofd.

'Er komen dagelijks mensen met idiote verhalen bij de recherche.' 'Julius van Vlaanderen is geen idioot... geen man die zich omwille van de sensatie in het middelpunt van de belangstelling plaatst. Integendeel, hij lijkt mij een intelligent en integer mens.'

Vledder grinnikte ongelovig.

'Zo betrouwbaar en integer is hij niet,' sprak hij meesmuilend. 'Toen jij hem doervroeg over de vrouw met wie hij bij hem thuis de nacht van zaterdag op zondag had doorgebracht, bleek de *vriendin* niet meer dan een ordinaire escort-girl van een of ander obscuur uitzendbureautje, van wie hij alleen maar wist dat ze Clarisse heette en voor wie hij een bom duiten had neergeteld.'

De Cock reageerde niet. Hij voelde weinig voor een voortzetting van de vruchteloze discussie over de betrouwbaarheid van makelaar Van Vlaanderen. Hoe het ook zij, betrouwbaar of niet, de juwelen bestonden. De lijsten met de uitgebreide beschrijvingen hadden hem daarvan overtuigd. En als de juwelen bestonden, dan waren ze ergens. De vraag was... waar?

Het was belangrijk het antwoord op die vraag snel te vinden. Als de kostbare antieke juwelen in verkeerde handen kwamen, dan was de mogelijkheid niet denkbeeldig dat men de diamanten, robijnen en opalen uit hun zettingen zou nemen en de edele metalen zou omsmelten.

Hij had die mogelijkheid niet aan de makelaar geopenbaard, omdat hij de overtuiging had dat die gedachte voor de kunstminnende Van Vlaanderen onverdraaglijk zou zijn. De verdwenen juwelen leken hem onvervangbaar.

De Cock keek op naar Vledder, die nog steeds met de lijsten in zijn hand naast hem stond.

'We moeten dat frivole vrouwtje, met wie Van Vlaanderen de nacht doorbracht, zien te identificeren. Dat moet met medewerking van de zedenpolitie niet zo moeilijk zijn. Het lijkt mij ook verstandig om eens een babbeltje met zoon Maurice te maken.'

Vledder blikte op hem neer.

'Je wilt er dus toch mee doorgaan?'

De Cock knikte nadrukkelijk. Hij strekte zijn wijsvinger naar de lijsten in Vledders hand.

‘Ik zou voortmaken met dat telexbericht. Elke minuut is belangrijk.’

De jonge rechercheur zuchtte berustend.

‘Oké.’

De telefoon op het bureau van De Cock rinkelde. Vledder bukte zich en nam de hoorn op. De oude rechercheur merkte aan de reactie van zijn jonge collega dat de mededeling hem schokte. Wat trillend legde Vledder de hoorn op het toestel terug. Zijn gezicht zag bleek.

‘Je kunt jouw onderzoek naar de juwelen voorlopig wel vergeten.’

‘Hoezo?’

Vledder slikte.

‘Er ligt een dode clown.’

De Cock keek hem verbaasd aan.

‘Een clown?’

‘Ja.’

‘Waar?’

‘Aan de voet van de Schreierstoren.’

2

Ze wuifden in het voorbijgaan naar de wachtcommandant achter de balie en liepen het bureau uit. Buiten wilde Vledder direct in een gereedstaande politieauto stappen, maar De Cock riep hem terug.

‘Via de drie stegen zijn we er te voet sneller dan met een wagen.’ Vledder klapte het portier weer dicht.

‘Welke stegen?’

De Cock keek hem van terzijde misprijzend aan.

‘De Oudezijds Arm-, de Vredenburg- en de Waterpoortsteeg. Het wordt hoog tijd,’ sprak hij berispelend, ‘dat je de omgeving van de Warmoesstraat beter leert kennen. Het staat zo slordig als een politiemans in zijn eigen district de weg niet weet.’

Vledder bromde.

‘Ik houd die gekke steegjes in de binnenstad nooit uit elkaar.’ Hij liep voor De Cock uit en versnelde zijn pas.

De grijze speurder volgde bedaard, in de voor hem zo typische, wat waggelende slenterpas. Het kwam niet in hem op om het tempo van zijn tred te verhogen. In een mum van tijd lag zijn jonge collega hem een tiental meters voor. Bij de ingang van de Oudezijds Armsteeg bleef Vledder staan en wenkte ongeduldig.

Toen De Cock hem had bereikt, grijnsde hij hem vriendelijk toe. ‘Een dode clown is een dode clown,’ sprak hij kalm. ‘Daar kan geen hollende rechercheur iets aan veranderen.’

Vledder snoof. Zijn gezicht zag rood.

‘Je kunt toch niet op je gemak naar een moord kuieren.’ Het klonk geagiteerd.

De Cock slenterde onverdroten verder.

Met een norske trek op zijn gezicht bleef Vledder naast hem lopen. Het was druk op de Gelderse kade. Een stroom behoeftigen paradeerde langs schaars geklede vrouwen in een zachtroze belichting. Op de straat, meer in de schaduw, boden jonge heroïnehoertjes hun diensten aan. Soms dof en apathisch, soms brutaal en agressief.

De oude rechercheur kende ze bijna allemaal bij hun voornaam, hun toenaam en bijnaam; hij kende hun heden, verleden en hun toekomst. Het einde was meestal een snelle dood door een overdosis. Veel van zijn collega's dachten daarbij aan een ongeluk, een verkeerde dosering van het gif. De Cock wist dat zo'n overdosis veel vaker een gewilde vlucht was naar de eeuwige vergetelheid. De beide rechercheurs baanden zich een weg langs de waterkant. Het schemerde. Uit het drabbige water kropen slieren mist langs de vochtige kademuren omhoog.

De Cock rekte zich wat uit. Links van de Schreierstoren, op de hoek van de Oudezijds Kolk, ontwaarde hij een politieauto. Rechts, aan het water bij een hoog ijzeren hek, stonden enige dienders. Toen ze de beide rechercheurs in het oog kregen, liep een van hen op De Cock toe en tikte ter begroeting aan zijn pet. 'Ik heb de rijkspolitie te water laten waarschuwen voor een boot. U kunt er zo niet bij.'

De Cock trok zijn wenkbrauwen op.

'Hoezo?'

De diender gebaarde achter zich.

'Die dooie vent ligt onder aan de toren op een houten vlundertje net boven het water. Er is wel een trappetje, maar dat is afgesloten door een hek.'

'Hoe weet je dat het een *vent* is?'

'Ik ben met veel moeite over het hek geklommen.' Hij monsterde de omvang van De Cock. 'Ik zou het u niet aanraden. Het is nogal een klim.'

'Hoe is hij gestorven?'

De diender trok een grimas. 'Er steekt een groot mes in zijn rug.'

'Weet je zeker dat hij dood is?'

De diender knikte heftig. 'Hij is al koud.'

De Cock reageerde verbaasd.

'Koud?' herhaalde hij.

'Ja, hartstikke. Ik heb aan hem gevoeld. Uiteraard heb ik niets aan de situatie veranderd, maar ik moest toch wel even weten of er nog iets te redden viel.'

De Cock knikte begrijpend.

'Wie heeft het lijk ontdekt?'

De jonge agent aarzelde.

‘Wij... eh, wij reden met onze surveillancewagen over de Prins Hendrikkade toen een man aan de rand van het trottoir ons wenkte.’ Hij keek op zijn horloge. ‘Dat is nu ongeveer een kwartier geleden. We stopten naast hem. De man duimde over zijn rug naar de Schreierstoren. Daar ligt een dode clown, zei hij. We dachten dat hij ons in de maling nam... ook al, omdat er nogal wat alcohol naar ons toe walmde. Omdat we het toch niet helemaal vertrouwden, zijn we zekerheidshalve gaan kijken.’

‘Je hebt geen naam van die man?’

‘Nee, ik zei al: we dachten aan een grap.’

De Cock liep langs de diender naar het ijzeren hek. De scherpe geur van urine prikkelde zijn neusgaten. De muren van de Schreierstoren werden al eeuwenlang als waterplaats gebruikt. Toen hij wat aan de stank was gewend, keek hij omhoog. Het hek was inderdaad ongenaakbaar hoog. Hij schatte het op zeker drie meter. Bovenaan priemden onvriendelijke scherpe punten in een snel donker wordende hemel.

Door de roestige spijlen blikte de grijze speurder naar beneden. Het smalle vlondertje was bijna geheel bedekt met een wit glanzend clownspak. Even boven het midden stak een vervaarlijk groot mes in een onregelmatige kring donkerrood bloed.

De Cock bleef kijken.

Het beeld van de dode man fascineerde hem. De encenering was onwerkelijk, bijna grotesk. De moordenaar, bedacht hij bitter, had een sinister gevoel voor dramatiek. Hij wist uit ervaring hoe gevaarlijk, en vooral ook hoe onberekenbaar dergelijke tegenstanders waren. Hun logica had vaak een derde dimensie. De dimensie van het effect.

Vledder kwam naast hem staan staren naar het lijk op de vlonder.

‘Dat is Pierrot,’ zei hij strak.

‘Elke clown is toch een pierrot?’ Het klonk wat weifelend.

Het gezicht van de jonge rechercheur stond ernstig.

‘Dat is Pierrot,’ herhaalde hij nadrukkelijk. ‘Ik weet het vrijwel zeker. Ik heb hem vorig jaar nog zien optreden in het theater Carré aan de Amstel tijdens een variétévoorstelling. Er is maar één clown in ons land die zo’n mal wijd wit pak draagt.’

‘Pierrot.’

Vledder knikte.

‘Ik weet niet hoe hij in werkelijkheid heet, maar dat is zijn artiestennaam.’

De Cock wuifde naar de politieauto.

‘Pak even de mobilfoon en laat de centrale post aan het hoofdbureau contact opnemen met Carré, dan heb je zijn naam in een paar minuten. Anders weten ze bij Carré wel wie zijn impresario is.’

Vledder beende weg en De Cock deed een paar passen terug. Hij nam de omgeving scherp in zich op. Hij kon dat. Niets ontging hem. Hij had een bijzondere liefde voor het detail en was begenadigd met een bijna fotografisch geheugen. Een eigenschap die hem in het verleden dikwijls succes had gebracht.

Iets voorbij het ijzeren hek, aan een soort uitbouw van de Schreierstoren, was een zware deur met een gietijzeren raster. Schuin rechts daarvan zat een bordje met 94 in zwarte cijfers op een wit vlak.

De Cock liep terug naar het hek en monsterde het ingebouwde slot. Het had een eenvoudige constructie, maar het was oud en roestig en kennelijk was het in tijden niet gebruikt. Hij achtte het zinloos een poging te wagen het slot te openen. Met beide handen omklemde hij een spijl en rukte heftig. Het hek zat muurvast.

Van één ding was De Cock overtuigd: de dode was daar niet via de straat gekomen. En als de jonge diender gelijk had en de man al koud was, dan was hij ook niet ter plekke vermoord. Het witte clownspak was te opvallend... veel te opvallend om op de drukke Geldersekaade onontdekt te blijven tot het lichaam geheel was afgekoeld. Een proces, zo wist hij, dat zelfs onder de ongunstigste omstandigheden, bij extreem lage temperaturen, toch enige tijd vergde. Hij vroeg zich af in hoeverre de rigor mortis* al was ingetreden.

Hij blikte nog eens naar de dode op het vlondertje. Hij kon het gezicht niet zien. Blijkbaar lag de man met zijn kin op het hout. Hij zag alleen stukken van een diepgeplooid kraag en plukken rood, piekerig haar vanonder een witzijden kapje.

* Lijkstijfheid.

Plotseling be kroop hem de lust om ondanks zijn negentig kilo over het hoge ijzeren hek te klimmen. Dat beschouwen van een afstand maakte hem kriegel. Er bleven te veel vragen.

Vledder kwam van de politiewagen terug. Hij had een notitieboekje in zijn hand. Met een nonchalant gebaar wees hij naar het vlondertje. 'Pierrot heet in werkelijkheid Pieter Eickelenbosch.'

'Wisten ze dat in Carré?'

Vledder knikte.

'Pierrot zit al meer dan vijftieng jaar in het artiestenvak.'

'Altijd als clown?'

Vledder antwoordde schouderophalend. 'Dat heb ik niet gevraagd. Volgens de man van de meldkamer waren ze bij Carré nogal onder de indruk van zijn dood. Meer dan de naam heeft hij niet gekregen.' Hij zweeg even. 'Ik heb ook gevraagd naar die boot van de rijks politie te water.'

'En?'

'Hij kan elk ogenblik hier zijn.'

Bram van Wielingen, de politiefotograaf, tikte De Cock op zijn schouder. Met zijn dikke wijsvinger klopte hij op het glas van zijn horloge. 'Wat is er, De Cock? Ga je je leven beteren?' Hij grinnikte vrolijk. 'In de regel laat je mij bij nacht en ontij opdraven. Ik ben door de jaren heen niet anders van je gewend.' Hij keek om zich heen. 'Waar is het slachtoffer?'

De Cock glimlachte.

'Je zult nog even geduld moeten hebben. Je kunt er met je spulletjes niet bij. Tenzij je over dat ijzeren hek wilt klimmen.'

Bram van Wielingen keek met een vies gezicht omhoog.

'Mij niet gezien. Ik heb het absolute voornemen mijn pensioen te halen.' Hij liep naar het hek en keek naar beneden. Met een verschrikt gezicht draaide hij zich om.

'Verrek... De Cock, het is een clown.'

'Pierrot... oftewel... Pieter Eickelenbosch,' was het antwoord.

De fotograaf keek weer naar het vlondertje.

'Heb je geen schuit?'

De Cock strekte zijn arm naar een kleine grijze kajuitboot van de rijks politie te water, die langzaam naar de kade draaide.